

УДК 336.76:339.13.012.46

М. О. Солодкий,
к. е. н., професор, завідувач кафедри біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
В. О. Яворська,
к. е. н., доцент кафедри біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СВІТОВИЙ БІРЖОВИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

M. Solodky,
Ph.D., Professor, Head of the Department of Commodity Exchange Activity,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv
V. Yavorska,
Ph.D., Assistant Professor of the Department of Commodity Exchange Activity,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

GLOBAL COMMODITY EXCHANGE MARKET: MODERN STATE AND TRENDS OF THE DEVELOPMENT

Здійснено оцінку стану світового біржового ринку, визначено особливості функціонування провідних світових бірж. Наведені основні тенденції розвитку світового біржового ринку в контексті розгляду світової економічної глобалізації.

Estimation of the modern world exchange market and functioning of the world's leading exchanges are shown. Basic trends of the world exchange market in the context of the global economic globalization are described.

Ключові слова: світовий біржовий ринок, деривативи, ф'ючерси, опціони, біржовий альянс, біржа.
Key words: world exchange market, derivatives, futures, options, exchange alliance, exchange.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний світовий біржовий ринок, завдяки своєму багатофункціональному призначенню, нині виступає потужним центром світового ціноутворення, інвестування капіталів та трансферту товарних і фінансових потоків. Поширення процесів глобалізації економічного простору та електронізації усіх фінансових операцій сприяли перетворенню світового біржового ринку в основне джерело розміщення капіталів, поряд з такими традиційними інвестиційними інструментами, як: цінні папери, боргові зобов'язання, нерухомість, частіше почали використовувати різноманітні біржові інструменти.

Нині зростаюча фінансова нестабільність та цінова волатильність на міжнародних фінансових і товарних ринках створює сприятливі умови для пошуку і розробки нових стратегій використання біржових інструментів з метою захисту від небажаних змін ринкової кон'юнктури і отримання прибутків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика дослідження світового біржового ринку знайшла своє відображення у працях багатьох світових та вітчизняних економістів, а саме: А. Буреніна, Дж. Блека, С. Вайна, М. Данієля, О. Дегтярьової, Р. МакДональда, В. Еворса [4], Дж. Маршала, Л. Примостки, М. Солодкого [1—3], О. Сохацької та Дж. Халла та інших. Тим часом постійні зміни на світовому біржовому ринку

викликають актуальність у проведенні подальших наукових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧ

Метою статті є аналіз стану та визначення основних тенденцій розвитку світового біржового ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведений аналіз основних показників розвитку світового біржового ринку за останні роки, на основі використання статистичних звітів Асоціації ф'ючерсної індустрії [4], свідчить про щорічне зростання обсягу укладених угод на основних світових фондових і товарних біржах, окрім 2012 року. Світова фінансова криза та значні цінові коливання спричинили зниження використання на біржах таких фінансових інструментів, як акції, облігації і сприяли підвищенню необхідності у хеджуванні курсових та цінових ризиків, що мало вплив на зменшення світового біржового обігу в 2012 р.

Так, у 2011 р. загальна кількість угод, укладених на світових біржах, зросла на 11,4% порівняно з 2010 р. і досягла 24,98 млрд угод [3]. Водночас, статистичні дані за 2012 р. свідчать про зниження кількості укладених угод на світових біржах [4]. У 2012 р. світовий біржовий ринок характеризувався найбільшим рівнем спаду і зниження обсягів біржових торгів за останнє десятиліття (рис. 1). Загальний об'єм торгівлі ф'ючерсами і опціонами на світових біржах знизився на 15,3%. Загаль-

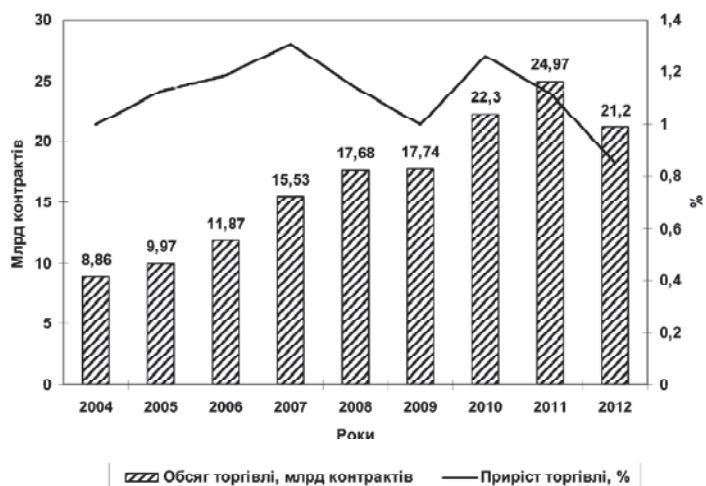

Рис. 1. Світовий обсяг та приріст біржової торгівлі деривативами

Таблиця 1. Структура світової біржової торгівлі, млрд угод

Біржовий сектор	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Зміна 2012 р. до 2011 р., +/-, %
Фондові індекси	6,40	7,4	8,5	6,0	-29
Цінні папери	5,60	6,3	7,1	6,5	-8
Відсоткові ставки	2,50	3,2	3,5	2,9	-17
Сільськогосподарська продукція	0,93	1,3	1	1,37	+37
Енергоресурси	0,66	0,7	0,8	0,9	+13
Валюта	0,98	2,5	3,1	2,4	-23
Кольорові метали	0,46	0,6	0,4	0,6	+50
Дорогоцінні метали	0,15	0,2	0,3	0,3	-
Інші види	0,1	0,1	0,2	0,2	-
Всього	17,78	22,4	24,98	21,17	-15,3

Рис. 2. Структура світової біржової торгівлі в 2011 р.

на кількість укладених угод в 2012 р. склала 21,17 млрд контрактів — найнижчий рівень з 2009 р.

Так, динаміка об'ємів світової біржової торгівлі свідчить про щорічне зростання з 2004 р. до 2011 р. і лише в 2012 р. спостерігається різке падіння обсягів біржових торгів у порівнянні з попереднім роком.

За даними Асоціації ф'ючерсної індустрії [4], у загальній структурі світової біржової торгівлі (табл. 1) тривалий час домінуючим залишається біржовий фінансовий ринок, частка якого в 2012

р. становила 84,5%, тоді як на біржовий товарний ринок припадає лише 15,5%.

Найбільше зростання в структурі світової біржової торгівлі вперше за декілька років спостерігається в групі товарних деривативів (рис. 2, 3).

Так, обсяг реалізованих біржових інструментів на сільськогосподарську продукцію зріс з 4% в 2011 р. до 6% в 2012 р., енергоресурсів з 3,3% до 4,3%, металів з 3,1% до 4,1%. Навіть попри те, що торгівля цими інструментами зросла у загальній структурі світової біржової торгівлі в 2012 р., вона все ще займає незначну питому вагу — 15,5% [2; 4].

З початку кредитної кризи 2008 р. група фінансових інструментів на біржовому ринку зазнала значного скорочення в 2012 р. Так, торгова активність на основних біржових ринках ф'ючерсів і опціонів на відсоткові ставки в Європі та США зазнала серйозних падінь [2; 3]. Об'єми торгів євродоларовими ф'ючерсами на двох лідируючих світових біржах CME Group і NYSE-Liffe значно скоротились. Лідерами скорочення стали контракти на ринку короткострокових відсоткових ставок (STIRs), торгівля якими знизилась на 24,4% та 26,1% у порівнянні з 2011 р. на обох вищевказаних біржах. Біржовий ринок цих інструментів в 2012 р. характеризується найнижчою щорічною торговою активністю, починаючи з 2005 р. [4].

Іншим важливим чинником стало також суттєве зниження торгівлі багатьма важливими біржовими деривативами на цінні папери. Зокрема, обсяги біржової торгівлі опціонами як на фондові індекси, так і цінні папери на американських фондових біржах впали на 12,2% в 2012 р. Кількість опціонних контрактів на фондові індекси та цінні папери на європейських біржах Eurex та NYSE-Liffe також знизився на 19,4% та 25% відповідно. Водночас, торгівля ф'ючерсами на фондові індекси та торгівля самими цінними паперами на біржах суттєво не знизилась, і фактично по основних ф'ючерсах на фондові індекси спостерігалось зростання обсягів торгівлі в 2012 р. Проте, це зростання лише частково покрило зниження обсягів торгівлі опціонами на фондові індекси і цінні папери. Світова торгівля ф'ючерсами та опціонами на фондові індекси та цінні папери сягнула 12,52 млрд контрактів в 2012 р., що на 19,4% нижче в порівнянні з 2011 р. [4].

Необхідно зазначити, що ці дві категорії світової біржової торгівлі — фондові індекси та цінні папери — в структурі світового біржового ринку складають близько 60%. Тому, як наслідок, їх структурне скорочення досить сильно вплинуло на загальну світову біржову торгівлю.

Нині біржову діяльність у світі здійснюють близько 200 товарних та фондових бірж. Проте, у переважну більшість світових біржових федерацій

та асоціацій входить близько 100 найбільших бірж, які є визнаними світовими лідерами фондового та товарного біржового ринку. Найбільші біржі зосереджені у США, Європі та Азії, Латинській Америці [1, с. 38; 2, с. 68]. Нескінченна конкуренція між ними призводить до консолідації і створення біржових альянсів, що відповідно вплинуло на переміщення біржової торгівлі в східну частину півкулі.

На товарних ринках домінуючими вже тривалий час залишаються біржі США, Європи та Азії, частка торгівлі яких в 2012 р. скоротилась (табл. 2).

Так, частка біржової торгівлі на біржах Північної Америки та Європи в 2012 р. скоротилась на 12%. Водночас, значно більше скорочення спостерігалось на біржах Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Лише на біржах Південної Америки спостерігається зростання обсягів торгів на 8%. Тенденція зростання на цих біржах була зафіксована і в 2010 р., коли їх частка стрімко зростала у порівнянні з 2009 р., а саме на 50% [4]. Це пояснюється відновленням фінансової стабільності (рис. 4, 5).

У минулому диверсифікація інвестицій на світових біржових ринках деривативів допомагала мінімізувати вплив знижень у регіональному або міжінструментальному масштабі. Наприклад, в 2009 р. основні біржові ринки північної Америки та Європи характеризувались спадом, який компенсувався швидким зростанням ринків Китаю, Індії, Росії та Бразилії.

Цього разу тренд скорочення біржових об'ємів значно поширився. Основною частиною світу, яка зазнала найбільшого зниження, став Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Торгова активність на біржах цього регіону впала на 23,4%. Цей регіон досі складає найбільшу частку в структурі глобальної біржової торгівлі — 35%, але з незначним відривом від Північної Америки — 34%.

Однією зі специфічних причин спаду біржової торгівлі в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є скорочення обсягів торгівлі опціонами на фондовий індекс Корейської біржі Kospi 200, що аналітиком В. Еворсом охарактеризовано, як "фактор Коспі" [4]. У 2011 р. об'єм торгів опціоном на фондовий індекс Kospi 200 склав 3,67 млрд контрактів, що вивело його в рейтинг найторгованішого світового біржового деривативу. Жоден інший біржовий контракт навіть не наблизився до такого обсягу. Проте, у 2012 р. об'єм торгів даним контрактом знизився майже вдвічі. При цьому основна причина зовсім не пов'язана з макроекономічними умовами в інших частинах світу. Корейська влада вирішила, що значна частина роздрібних інвесторів різноманітними шляхами спекулювали на фондовому ринку. У результаті Корейська біржа збільшила в 5 разів індексний мультиплікатор, тим самим підвищивши вартість кожного контракту на фондовий індекс до п'ятикратного розміру. Такий ефект мав місце на початку березня минулого року і закінчився в червні, що відобразилось на падінні об'ємів торгів

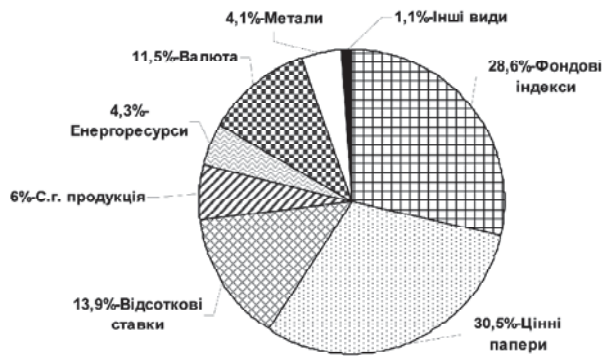

Рис. 3. Структура світової біржової торгівлі в 2012 р.

Таблиця 2. Структура біржового ринку за географічними регіонами, млрд угод

Географічний регіон	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Зміна 2012 р. до 2011 р., +/--%
Азіатсько-Тихоокеанський	6,2	8,9	9,8	7,5	-23,4
Північна Америка	6,4	7,2	8,2	7,2	-12
Європа	3,8	4,4	5,0	4,4	-12
Південна Америка	1,0	1,5	1,6	1,73	+8
Інші	0,33	0,32	0,39	0,34	-12,8
Всього	17,7	22,4	24,98	21,17	-15,3

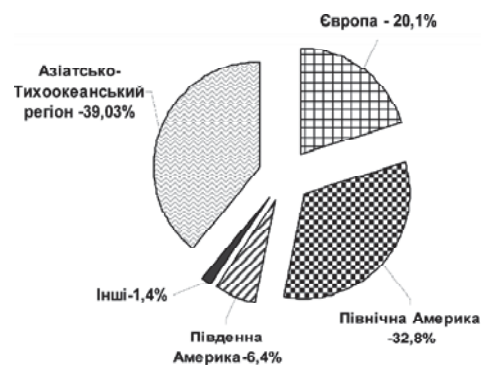

Рис. 4. Структура обсягів біржової торгівлі за географічним розміщенням в 2011 р.

Рис. 5. Структура обсягів біржової торгівлі за географічним розміщенням в 2012 р.

Таблиця 3. Рейтинг найбільших світових бірж за обсягами торгівлі, млрд контрактів

№	Назва біржі	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2011 р., %
1	Чиказька біржа CME Group	3,4	2,89	-15
2	Європейська біржа EUREX	2,6	2,29	-12
3	Національна фондова біржа Індії	2,2	2,01	-9
4	Біржа NYSE-EURONEXT	2,3	1,95	-15
5	Корейська біржа	3,9	1,84	-53
6	Бразильська торгова ф'ючерсна біржа	1,5	1,64	+9
7	Чиказька біржа опціонів	1,22	1,13	-7
8	Американська біржа NASDAQ	1,3	1,12	-14
9	Російська фондова біржа РТС	1,08	1,06	-2
10	Мультиговарна біржа Індії	1,20	0,96	-20
11	Дальнянська товарна біржа	0,29	0,63	+117
12	Інтерконтинентальна біржа	0,38	0,47	+24
13	Шанхайська ф'ючерсна біржа	0,31	0,37	+19
14	Товарна біржа Чженчжоу	0,4	0,35	-13
15	Австралійська біржа ASX Group	0,35	0,26	-26

до рівня 1,58 млрд угод. У дійсності, враховуючи і інші економічні умови та їх вплив, падіння могло б бути й значно більших розмірів. Навіть у разі якби вартість торгів залишилась незмінною, зміна розміру контракту знизилася б об'єм торгів на 80%. Таким чином, або дрібні торгівці не звертали б увагу на збільшення розміру контракту, або на ринок вийшли б нові інституційні інвестори [4].

Варто відзначити, що ситуація з падінням обсягів торгів опціонами на фондовий індекс Kospi 200 мала менший ефект впливу на стан світового біржового ринку у порівнянні з налагодженням партнерських зв'язків між корейською біржею KRX і європейською біржею Eurex, що започаткувало новий етап розвитку для ринку індексу Kospi.

Таблиця 4. Обсяг торгівлі на біржах, які входять до найбільших світових альянсів, млн контрактів

№	Назва альянсу та бірж	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2011 р., +/- %
1	ASX Group (Австралія), у т.ч.:	225	260	+15
	ASX	102	158	+55
	ASX 24	123	102	-17
2	BM&FBovespa (Бразилія), у т.ч.:	1500	1636	+9
	Bolsa de Valores de San Paulo	841	932	+11
	Bolsa de Mercadorias & Futuros	659	704	+7
3	CBOE Group (США), у т.ч.:	1217	1134	-7
	CBOE	1152	1059	-8
	C2 Exchange	53	51	-4
	CBOE Futures Exchange	12	24	+100
4	CME Group (США), у т.ч.:	3387	2890	-15
	CME	1804	1430	-21
	CBOT	1038	944	-9
	NYMEX	545	516	-5
	EUREX (Європа), у т.ч.:	2822	2292	-19
5	International Securities Exchange	778	632	-19
	EUREX	2043	1660	-19
	Intercontinental Exchange (США, Канада, Європа)	381,1	474,02	+24
6	ICE Futures Europe	269	282	+5
	ICE Futures U.S.	107,3	187	+74
	ICE Futures Canada	4,7	5	+6
	Chicago Climate Futures Exchange	0,08	0,02	-75
	Multi Commodity Exchange of India (Індія)	1196	960	-20
7	Multi Commodity Exchange of India	346	389	+12
	MCX-SX	850	571	-33
	NYSE Euronext (США, Європа)	2283	1951	-15
	NYSE Liffe	1148	956	-17
	NYSE Amex Options	619	565	-9
8	NYSE Arca Options	495	412	-17
	NYSE Liffe U.S.	21	18	-14

Три роки тому європейська біржа Eurex розпочала торгівлю нетрадиційним ф'ючерсним контрактом, строк виконання якого щоденний за опціоном на індекс Kospi і розрахунки по ньому проводяться кліринговою палатою корейської біржі KRX до початку торгів наступного дня. Контракт торгується на біржі Eurex протягом нічних годин, коли корейський ринок закритий, а європейський і американський ринки відкриті. Минулого року 32,4 млн цього контракту було укладено на біржі Eurex, що на 85,8% більше у порівнянні з 2011 р. [4].

Ситуація з іншими біржами світу свідчить про схожу картину. Зокрема, за статистичними даними Асоціації ф'ючерсної індустрії [4], вже декілька років в рейтингу найбільших світових бірж перші місця займають чиказький біржовий альянс CME Group, європейський — EUREX та Корейська біржа (табл. 3).

Проте, в 2012 р. деякі лідируючі біржі зазнали значних падінь в обсягах торгівлі, що призвело до змін у списку рейтингу найбільших 15 світових бірж. Так, на 3 місце піднялась Індійська національна біржа, тоді як лідер 2011 р. — Корейська біржа — спустилась на 5 місце, Бразильська біржа також значно піднялась в рейтингу на 6 місце, навіть Російська біржа перемістилась з 10 на 9 місце.

Розгляд світової біржової торгівлі біржовими інструментами свідчить про зростання ролі бірж таких країн, як: Бразилія, Індія, Росія та Китай, які у аналітичних виданнях дістали назву "BRICs". Характерною особливістю розвитку світового біржового ринку деривативів, починаючи з кінця 90-х років минулого століття, стало також об'єднання лідируючих позицій між провідними біржами США та Європи (табл. 4) [2; 3].

Понад дві третіх бірж зазнали спаду торгівлі в 2012 р. Серед відомих світових бірж об'єми торгів на біржі CME та NYSE Euronext впали на 15%, на Eurex на 19%. Серед нових бірж об'єми торгів на індійських біржах NSE та MCX впали на 8,6% та 20%. Об'єми торгів на російській біржі ММВБ-РТС впали на 2%. Проте деякі біржі все ж мали зростання обсягів торгівлі в 2012 р. Хоча ці зростання були відзначені в основному на тих біржових ринках, які не мають суттєвого впливу на макроекономічну ситуацію в Чикаго і Лондоні. Ці ринки пов'язані з торгівлею товарними деривативами — ф'ючерсами і опціонами [4].

У порівнянні з фінансовим сектором сільськогосподарська продукція, промислові метали, енергетичні продукти і торгівля ними зросла в 2012 р., тому біржі у структурі торгів яких ці товари займають вагомий роль відзначились значно кращими результатами торгів у порівнянні з іншими. Так, бразильська біржа BM&FBovespa опинилась у цій категорії. Об'єми торгів на цій біржі зросли на 9% до 1,64 млрд контрактів, перетворюючи її тільки на

одну біржу з топ-10, які характеризуються зростанням торгівлі в 2012 р. У порівнянні з іншими біржами в топ-10 вона характеризується зростанням торгів на відсоткові ставки, цінні папери, фондові індекс, прості акції. Дана біржа характеризується зростанням обсягів торгів в останні декілька років, нині доступ до її інструментів став простішим для учасників світової біржової торгівлі і ця тенденція зберігається в подальшому.

Лондонська біржа металів LME відноситься також до другої категорії. LME характеризується зростанням обсягу торгів у 2012 р. на 9%. Ці зростання спостерігались по деяких дуже старих контрактах. Так, ф'ючерси на нікель зросли на 38,5% до 11,16 млн контрактів, цинк зріс на 34,5% до 29,56 млн контрактів, свинець на 30,5% до 14,25 млн контрактів. Всі ці контракти характеризуються тенденцією зростання в останні роки з різних причин, включаючи посилення потреб виробників у материковій частині Китаю.

Китайська Дальнянська товарна біржа потрапила в обидві категорії. Її торгівля пов'язана з товарними ф'ючерсами, тому на неї не мали впливу макроекономічні проблеми, як на інші біржі світу. Дана біржа подвоїла об'єми торгів у 2012 р. до 633,04 млн контрактів, що вивело її в лідери на біржовому ринку Китаю. Можливо найцікавішим є зростання обсягів торгів на Китайській фінансовій ф'ючерсній біржі CFFEX, яка здійснює торгівлю тільки одним контрактом — ф'ючерсом на фондовий індекс CSI 300. Проте, це єдиний фінансовий ф'ючерсний контракт, який лідирує на довгостроковому фінансовому ринку. Останні роки біржа CFFEX подвоїла обсяги торгів до 105,06 млн контрактів. Так, об'єм торгів ф'ючерсом на індекс CSI 300, який торгується лише 3 роки, подвоївся до 105,6 млн, перетворивши цей інструмент на найактивніший торгований контракт в Азії, за межами Японії. Звичайно, що це досить низькі показники у порівнянні з іншими ф'ючерсами на фондові індекси, але це вказує на привабливість даного інструменту на фондовому ринку Китаю.

На особливу увагу заслуговує розгляд стану Індійської біржі BSE, відомої як Бомбейська фондова біржа. В останній рік об'єми її торгівлі надзвичайно зросли з 3 млн контрактів в 2011 р. до 243,76 млн в 2012 р., переважно завдяки торгівлі опціонами на два фондові індекси — Sensex та BSE 100. В обох випадках таких об'ємів було досягнуто за рахунок стимулювання торгів з боку біржі. Проте, кількість відкритих позицій може змінитись після закінчення стимулюючих заходів.

Серед західних бірж необхідно відзначити Інтерконтинентальну біржу Intercontinental Exchange, яка характеризується зростанням обсягів торгів у 2012 р. Об'єм зріс на 24,4%

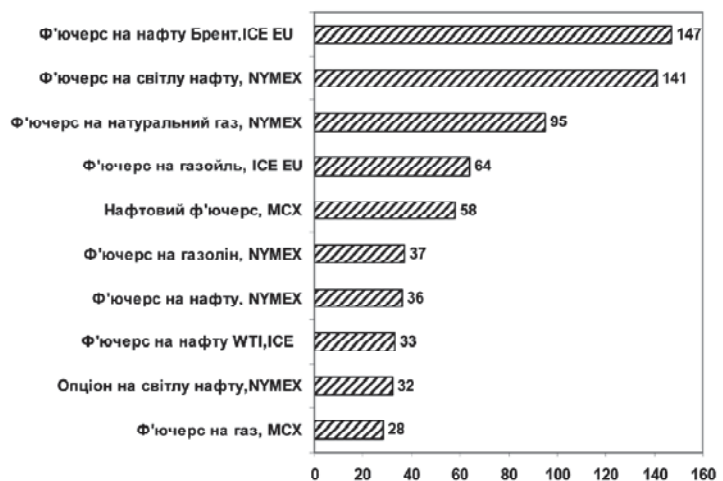

Рис. 6. Рейтинг 10 найбільш торгованих деривативів на енергоресурси на світових біржах в 2012 р.

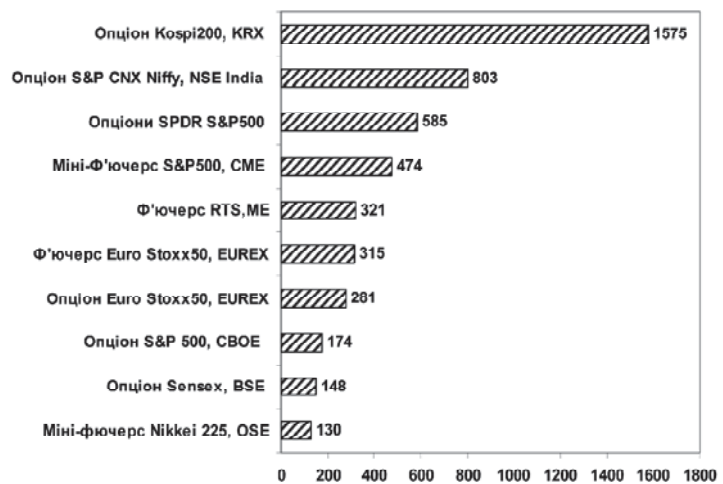

Рис. 7. Рейтинг 10 найбільш торгованих деривативів на фондові індекси на світових біржах в 2012 р.

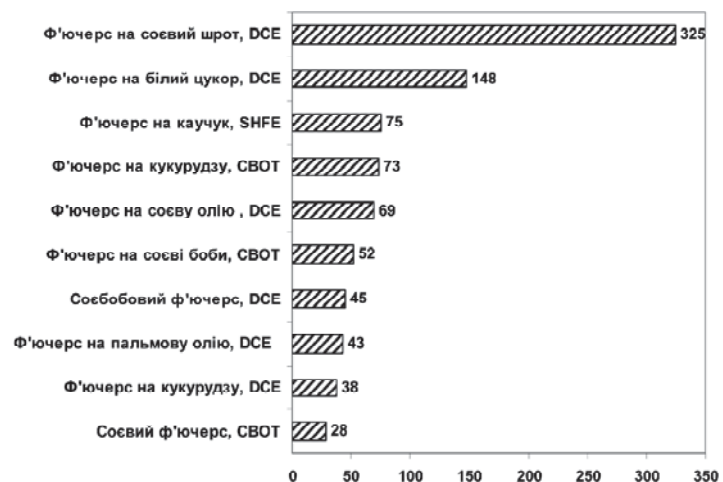

Рис. 8. Рейтинг 10 найбільш торгованих деривативів на сільськогосподарську продукцію на світових біржах в 2012 р.

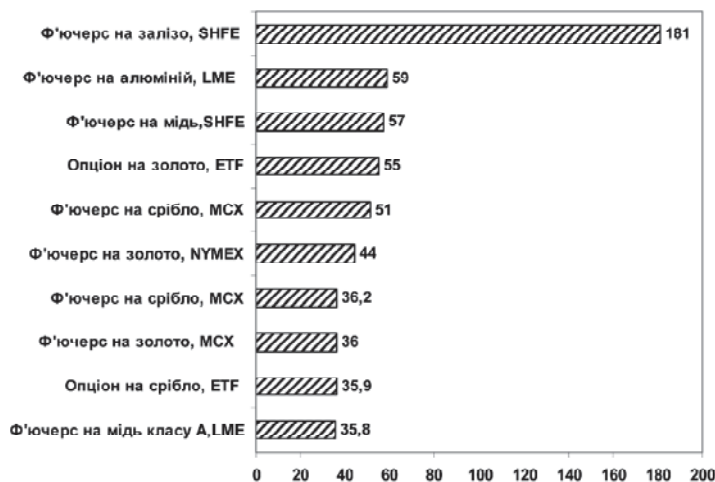

Рис. 9. Рейтинг 10 найбільш торгованих світових деривативів на метали в 2012 р.

до 473,90 млн контрактів. Проте цей показник було досягнуто за рахунок конверсії енергетичних свопів на ф'ючерси в середині жовтня 2012 р., що додало 90 млн контрактів до річного обсягу торгів. Без цих операцій щорічний обсяг торгів на цій біржі продовжував би падати.

Споглядаючи минуле і розглядаючи тренди по окремих біржових контрактах, можна відзначити деякі з них, які характеризувались зростанням в 2012 р. і продовженням цієї тенденції в 2013 р. (рис. 6—9). Серед них біржовий контракт на нафту сорту Brent, який торгується на європейській платформі Інтерконтинентальної біржі. Загальний об'єм торгів досяг 147,39 млн, перетворюючи цей контракт на найбільш торгований біржовий контракт на нафту в світі. Ф'ючерс на світлий сорт нафти Нью-Йоркської торгової біржі New York Mercantile Exchange, також відомий як WTI, перемістився на 2-ге місце і сягнув 140,53 млн контрактів у 2012 р.

Завдяки волатильності контрактів Чиказька біржа опціонів Chicago Board Options Exchange також мала успішний рік. Опціон VIX options зріс на 13% до 110,74 млн у порівнянні з іншими контрактами на фондові індекси, які впали в торгах. Торгівля VIX ф'ючерсами зросла до 23,79 млн контрактів, що подвоїло об'єми у порівнянні з минулим роком.

Ф'ючерси на 10-річні корейські державні зобов'язання на корейській біржі KRX зросли до 13,05 млн у порівнянні з 3,5 млн в 2011р. Цей ринок нині більш активний, ніж ф'ючерси на японські державні облигації Токійської фондової біржі, і майже досягає рівня торгівлі ф'ючерсами на 10-річні австралійські казначейські зобов'язання ASX 24.

Досить успішним став 2012 р. для торгівлі товарними деривативами на сільськогосподарську продукцію та метали. Лідуючими з топ-10 контрактів на сільськогосподарську продукцію, як і раніше, залишаються ф'ючерси та опціони на соєву групу, цукор, кукурудзу, паливову олію. Важливим фактором стало зростання торгів ф'ючерсами на мукомельну пшеницю на біржі NYSE Liffe на 31,4% до 7,47 млн контрактів. Контракт базується

на пшениці, яка вирощується в Європі, що характеризується підвищеним інтересом з боку європейських хеджерів, як альтернативи пшеничного ф'ючерсу Чиказької біржі Chicago Board of Trade.

Водночас до найторгованіших біржових контрактів на метали відноситься залізо, алюміній, мідь, а також група дорогоцінних металів — золото та срібло і інструменти на них.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що нині світовий біржовий ринок характеризується постійними кардинальними змінами, викликаними глобалізацією економічного середовища. Спостерігається вагомий вплив стану макроекономічного клімату на мікроекономічний у країнах та на їх біржах. Жорстка конкуренція на світовому біржовому ринку сприяє подальшому процесу біржової консолідації. Як наслідок, переважна більшість сучасних бірж представляє собою об'єднання бірж з різноманітною товарною номенклатурою біржових інструментів.

Статистичні дані свідчать про постійну зміну динаміки світової біржової торгівлі. Після тривалого зростання, 2012 р. характеризується значним падінням обсягів торгів, переважно фінансовими інструментами. Світова біржова торгівля товарними деривативами, до яких відносяться інструменти на сільськогосподарську продукцію, енергоресурси та метали, характеризується збереженням тенденцій щорічного зростання. Основним чинником даної ситуації виступає збільшення попиту і пропозиції на товарних ринках.

Сучасний світовий біржовий ринок дозволяє, завдяки функціям хеджування та спекуляції, забезпечувати цінове прогнозування розвитку будь-якого товарного чи фінансового ринків. Такого стану можна досягти лише на базі використання строкових біржових контрактів — ф'ючерсів та опціонів, світовий досвід застосування яких повинен стати важливим у стратегії розбудови вітчизняного біржового ринку деривативів.

Література:

1. Солодкий М.О. Біржовий ринок: [навч. посіб.] / М.О. Солодкий. — К.: Аграрна освіта, 2010. — 565 с.
  2. Солодкий М.О., Гниляк В.О. Біржові товарні деривативи: теорія, методологія, практика: монографія / М.О. Солодкий, В.О. Гниляк. — К.: Аграр Медія Груп, 2012. — С. 58—81.
  3. Солодкий М.О. Розвиток світового біржового ринку деривативів. / М.О. Солодкий, В.О. Гниляк // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. № 8. — С. 3—8.
  4. Will Acworth. Annual Volume Survey: Trading Falls 15,3 % in 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.futuresindustry.com
- Стаття надійшла до редакції 04.06.2013 р.